

संस्कृतपाठ्यक्रमः (केन्द्रिकम् - कोड नं. 322)

कक्षा –द्वादशी (2021 - 22)

“कोरोना” इत्याख्य-विषाणोः कारणात् अस्मिन् वर्षे परीक्षा भागद्वये आयोजयिष्यते।

प्रथमसत्रीयायै परीक्षायै संशोधितः पाठ्यक्रमः

(बहुविकल्पात्मकाः प्रश्नाः)

अनुप्रयुक्तव्याकरणम्	1. पाठाधारिताः सन्धिविच्छेदाः – स्वरसन्धिः ➤ दीर्घः, गुणः, वृद्धिः, यण्, अयादिः व्यञ्जनसन्धिः ➤ श्रुत्वम्, घृत्वम्, जश्त्वम्, अनुनासिकः, अनुस्वारः । विसर्गसन्धिः ➤ उत्त्वम्, रत्वम्, लोपः, विसर्गस्थाने स्, श, ष् 2. पाठाधारित-समासाः विग्रहाः च – अव्ययीभावः ➤ यथा, प्रति, उप, अनु, निर, सह द्वन्द्वः ➤ इतरेतरद्वन्द्वः, समाहारः, एकशेषः तत्पुरुषः ➤ विभक्तितत्पुरुषः, कर्मधारयः, द्विगुः, उपपदतत्पुरुषः बहुव्रीहिः 3. प्रत्ययाः- अधोलिखितप्रत्यययोगेन वाक्यसंयोजनम्/सङ्केताधारितरिक्तस्थानपूर्तिः कृत्-प्रत्ययाः ➤ क्त, अनीयर्, शतृ, शानच्, क्तिन् तद्धित- प्रत्ययाः ➤ मतुप्, इन्, ठक्, ठञ्, त्व स्त्री-प्रत्ययौ ➤ टाप्, ङीप् 4. उपपदविभक्तिप्रयोगः (पाठ्यपुस्तकम् आधृत्य)
पठित-अवबोधनम्	5. भाषिककार्यम् –(पाठ्यपुस्तकाधारितम्) (i) विशेषण-विशेष्यपदचयनम् (ii) वाक्ये कर्तृक्रिया-पदचयनम् (iii) पर्याय/विलोमपदचयनम् 6. प्रदत्तपङ्क्तिषु प्रसङ्गानुसारं पदानाम् अर्थचयनम् ।

संस्कृत- साहित्येतिहासस्य सामान्यः परिचयः	7. भास्वतीपाठ्यपुस्तकस्थ-पाठानां सन्दर्भग्रन्थाः, रचयितारः तेषां रचनाः च 8. महाकाव्यम्, गद्यकाव्यम्, चम्पूकाव्यम् 9. नाट्यतत्त्वानां मुख्यविशेषतानां परिचयः
---	---

निर्धारिते पाठ्यपुस्तके – 1. भास्वती - द्वितीयो भागः - रा. शै. अनु. प्र. परि. द्वारा प्रकाशितम्।

2. संस्कृतसाहित्यपरिचयः - (संशोधितसंस्करणम्) रा. शै. अनु. प्र. परि. द्वारा प्रकाशितम्।

प्रथमसत्रीयायै परीक्षायै निर्धारिताः पाठाः

भास्वती - द्वितीयो भागः		संस्कृत-साहित्य-परिचय	
पाठसङ्ख्या	पाठनाम	पाठसङ्ख्या	पाठनाम
प्रथमः पाठः	अनुशासनम्	चतुर्थ अध्याय	महाकाव्य
तृतीयः पाठः	मातुराज्ञा गरीयसी	सप्तम अध्याय	गद्यकाव्य एवं चम्पूकाव्य
चतुर्थः पाठः	प्रजानुरञ्जको नृपः	नवम अध्याय	नाट्य साहित्य
पञ्चमः पाठः	दौवारिकस्य निष्ठा		

पुस्तकानि

- भास्वती - प्रथमो भागः (पाठ्यपुस्तकम्) रा. शै. अनु. प्र. परि. द्वारा प्रकाशितम् ।
- व्याकरणसौरभम् (संशोधितसंस्करणम्) रा. शै. अनु. प्र. परि. द्वारा प्रकाशितम् ।
- रचनानुवादकौमुदी (सहायकपुस्तकम्) कपिलदेवद्विवेदिलिखितम् विश्वविद्यालयप्रकाशनम्, वाराणसी ।
- संस्कृतसाहित्यपरिचयः (सन्दर्भपुस्तकम्) (संशोधितसंस्करणम्) रा. शै. अनु. प्र. परि. द्वारा प्रकाशितम् ।
- वेदपारिजात (अतिरिक्ताध्ययनार्थम्) रा. शै. अनु. प्र. परि. द्वारा प्रकाशितम् ।

प्रथमसत्रान्तर्गतम् आन्तरिक – मूल्याङ्कनम्

(अङ्काः -10)

उद्देश्यानि –

- ❖ छात्राणां विविध-जीवन-कौशलानां विकासः ।
- ❖ छात्राः समाजस्य विविध-समस्याः ज्ञात्वा समाधाने समर्थाः स्युः ।
- ❖ गवेषणात्मक-चिन्तनशक्तेः विकासः ।
- ❖ संस्कृत-जगतः समस्यानां सम्मुखीकरणम् ।
- ❖ छात्राणां सृजनात्मकक्षमतायाः विकासः ।
- ❖ श्रवण-भाषण-पठन-लेखनकौशलानां विकासः ।
- ❖ आत्मविश्वासस्य संवर्धनम्

क्र. सं.	गतिविधयः	उदाहरणानि	अङ्काः	निर्देशाः	मूल्याङ्कनविन्दवः
1	श्रवण- भाषण- कौशलम्	❖ कथा ❖ संवादः/ वार्तालापः ❖ भाषणम् ❖ नाटकम् ❖ वार्ताः ❖ आशुभाषणम् ❖ वार्तावलिः (समूहचर्चा) ❖ संस्कृतगीतानि ❖ श्लोकोच्चारणम्	05	❖ छात्राः कामपि कथां श्रावयितुं शक्नुवन्ति । ❖ शिक्षकः कमपि विषयं सूचयित्वा परस्परं संवादं कारयितुं शक्नोति । ❖ दूरदर्शने वार्तावली इत्याख्यः संस्कृत-कार्यक्रमः प्रसारितः भवति तं द्रष्टुं छात्राः प्रेरणीयाः । ❖ श्रवण-कौशल-मूल्याङ्कनाय शिक्षकः स्वयम् अपि कथां श्रावयित्वा ततः सम्बद्ध-प्रश्नान् प्रष्टुं शक्नोति । ❖ वर्षे न्यूनातिन्यूनं त्रयः गतिविधयः कारणीयाः तेषु सर्वोत्तमाः अङ्काः ग्राह्याः । ❖ विवरणं सप्रमाणं सुरक्षितं स्थापनीयम् ।	❖ उच्चारणम् ❖ शुद्धता ❖ समयबद्धता ❖ प्रस्तुतीकरणम् ❖ आरोहावरोह- गतियति- प्रयोगः
2	लेखन- कौशलम्	❖ विविधविषयान् आधृत्य मौलिकलेखनम् ❖ यथा- माता, पिता, गुरुः, पर्यावरणम्, विद्या, योगः, समयस्य सदुपयोगः, शिक्षा, अनुशासनम् इत्यादयः । ❖ शैक्षिकभ्रमणस्य संस्कृतेन प्रतिवेदनलेखनम् । ❖ दैनन्दिनीलेखनम् । ❖ सङ्केताधारितं कथालेखनम् । ❖ श्रुतलेखः	05	❖ छात्राः यथाशक्यं कक्षायामेव लेखनकार्यं कुर्युः । ❖ अत्र पञ्जिका-निर्माणम् अपि कारयितुं शक्यते । ❖ विवरणं सप्रमाणं सुरक्षितं स्थापनीयम् ।	❖ विषय-सम्बद्धता ❖ शुद्धता (विशेषतः पञ्चमवर्णस्य प्रयोगः) ❖ समयबद्धता ❖ सुलेखः ❖ प्रस्तुतीकरणम्

अवधातव्यम् –

1. उपर्युक्त- गतिविधयः उदाहरणरूपेण प्रदत्ताः सन्ति । एतदतिरिच्य एतादृशाः अन्यविषयाः अपि भवितुमर्हन्ति ।

संस्कृतपाठ्यक्रमः (केन्द्रिकम् - कोड नं. 322)

कक्षा –द्वादशी (2021 - 22)

वार्षिकपरीक्षायै संशोधितः पाठ्यक्रमः

(वर्णनात्मकाः प्रश्नाः)

अपठित – अवबोधनम्	1. 80-100 शब्दपरिमितः अपठितः गद्यांशः, सरलकथा वा। प्रश्नवैविध्यम् ➤ एकपदेन उत्तरम् ➤ पूर्णवाक्येन उत्तरम् ➤ समुचितशीर्षकलेखनम् ➤ वाक्ये कर्तृक्रिया-पदचयनम्, विशेषण- विशेष्य / पर्याय / विलोमादिचयनम्
रचनात्मकं कार्यम्	2. औपचारिकम् अनौपचारिकं पत्रम्/प्रार्थनापत्रम् (मञ्जूषायाः सहायतया पूर्णं पत्रं लेखनीयम्) 3. लघुकथा वार्तालापे एकपक्षपूर्णम् (मञ्जूषायाः सहायतया पूर्णा कथा/पूर्णः वार्तालापः लेखनीयः) 4. सङ्केताधारितम् अनुच्छेदलेखनम् / हिन्दीभाषया आङ्ग्लभाषया वा लिखितानां पञ्चसरलवाक्यानां संस्कृतभाषया अनुवादः।
पठित – अवबोधनम्	5. गद्यांशम् अधिकृत्य अवबोधनात्मकं कार्यम् प्रश्नप्रकाराः – एकपदेन पूर्णवाक्येन च प्रश्नोत्तराणि। 6. पद्यांशम् अधिकृत्य अवबोधनात्मकं कार्यम् प्रश्नप्रकाराः – एकपदेन पूर्णवाक्येन च प्रश्नोत्तराणि। 7. नाट्यांशम् अधिकृत्य अवबोधनात्मकं कार्यम् प्रश्नप्रकाराः – एकपदेन पूर्णवाक्येन च प्रश्नोत्तराणि। 8. भावार्थलेखनम् (मञ्जूषायाः सहायतया पूर्णः भावार्थः लेखनीयः) 9. अन्वयः (मञ्जूषायाः सहायतया पूर्णः अन्वयः लेखनीयः) 10. प्रदत्तवाक्यांशानां सार्थकं संयोजनम्।

परीक्षायै निर्धारिताः पाठाः

भास्वती - द्वितीयो भागः	
पाठसङ्ख्या	पाठनाम
षष्ठः पाठः	सूक्ति-सौरभम्
सप्तमः पाठः	नैकेनापि समं गता वसुमती
नवमः पाठः	मदालसा
एकादशः पाठः	कार्याकार्यव्यवस्थितिः

वार्षिकपरीक्षान्तर्गतम् आन्तरिक - मूल्याङ्कनम् (अङ्काः -10)

उद्देश्यानि –

- ❖ छात्राणां विविध-जीवन-कौशलानां विकासः ।
- ❖ छात्राः समाजस्य विविध-समस्याः ज्ञात्वा समाधाने समर्थाः स्युः ।
- ❖ गवेषणात्मक-चिन्तनशक्तेः विकासः ।
- ❖ संस्कृत-जगतः समस्यानां सम्मुखीकरणम् ।
- ❖ छात्राणां सृजनात्मकक्षमतायाः विकासः ।
- ❖ श्रवण-भाषण-पठन-लेखनकौशलानां विकासः ।
- ❖ आत्मविश्वासस्य संवर्धनम्

क्र. सं.	गतिविधिः	उदाहरणानि	अङ्काः	निर्देशाः	मूल्याङ्कनविन्दवः
1	परियोजना-कार्यम्	❖ मिथ्यावार्तायाः (Fake News) दुष्प्रभावाः । ❖ अध्ययने अन्तर्जालस्य उपयोगिता ❖ संस्कृतं व्यवहारभाषां कर्तुं समस्याः समाधानञ्च । ❖ “सोशलमीडिया” इत्यस्य सदुपयोगः । ❖ भारतीयसंस्कृतौ वैज्ञानिकचिन्तनम् ।	10	❖ सत्रारम्भे एव विषयः सूचनीयः । ❖ आवर्ष छात्राः एतेषु विषयेषु अध्ययनं कुर्युः । ❖ शिक्षकेण समये समये परियोजनाकार्यस्य प्रगतिः ज्ञातव्या छात्राणां च मार्गदर्शनं करणीयम् । ❖ कदाचित् छात्राः संस्कृतेन लेखितुं कष्टमनुभवन्ति तदा शिक्षकेण साहाय्यं करणीयम् ।	❖ मौलिकता ❖ विषयसम्बद्धता ❖ शुद्धता ❖ समयबद्धता ❖ प्रस्तुतीकरणम्

	❖ स्वक्षेत्रे जायमानस्य प्रदूषणस्य कारणानि समाधानञ्च । ❖ स्वक्षेत्रे स्वच्छभारताभियानस्य स्थितिः । ❖ संस्कृताध्ययनं प्रति छात्राणाम् उदासीनतायाः कारणानि तन्निराकरणोपायाश्च । ❖ आयुष्मद्भारतम् ' इति सर्वकारीय-योजनाविषये लाभार्थिनां जागरूकतायाः विश्लेषणम् ।		❖ परियोजनाकार्याणां विवरणं सप्रमाणं सुरक्षितं स्थापनीयम् । ❖ परियोजनाकार्याणि संस्कृतेन एव भवेयुः ।	
--	--	--	---	--

अवधातव्यम् –

1. उपर्युक्त-परियोजनाकार्याणि उदाहरणरूपेण प्रदत्तानि सन्ति । एतदतिरिच्य एतादृशाः अन्यविषयाः अपि भवितुमर्हन्ति ।

पुस्तकानि

- भास्वती - प्रथमो भागः (पाठ्यपुस्तकम्) रा. शै. अनु. प्र. परि. द्वारा प्रकाशितम् ।
- व्याकरणसौरभम् (संशोधितसंस्करणम्) रा. शै. अनु. प्र. परि. द्वारा प्रकाशितम् ।
- रचनानुवादकौमुदी (सहायकपुस्तकम्) कपिलदेवद्विवेदिलिखितम् विश्वविद्यालयप्रकाशनम्, वाराणसी ।
- संस्कृतसाहित्यपरिचयः (सन्दर्भपुस्तकम्) (संशोधितसंस्करणम्) रा. शै. अनु. प्र. परि. द्वारा प्रकाशितम् ।
- वेदपारिजात (अतिरिक्ताध्ययनार्थम्) रा. शै. अनु. प्र. परि. द्वारा प्रकाशितम् ।
